

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเรื่องกลุ่มอาชีพบนฐานความใกล้ชิดทางสังคม เป็นกระบวนการวิจัยที่มุ่งเน้น 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์การกลุ่มอาชีพบนฐานความใกล้ชิดทางสังคมตำบลนาเชือก อำเภอขามเฒ่า จังหวัดกาฬสินธุ์ 2) เพื่อสร้างรูปแบบและพัฒนารวมกลุ่มอาชีพบนฐานความใกล้ชิดทางสังคมตำบลนาเชือก อำเภอขามเฒ่า จังหวัดกาฬสินธุ์ และ 3) เพื่อการเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มอาชีพบนฐานความใกล้ชิดทางสังคมในพื้นที่อื่น โดยมีกลุ่มเป้าหมายเจาะจงเลือก โดยมีวิธีค้นหาจากผู้คนในชุมชนที่มีชุดความรู้ของตนและให้ความสำคัญในเรื่องประกอบอาชีพ ทั้งการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ภูมิปัญญาท้องถิ่นวัฒนธรรมดินเดียวกัน ด้วยการสำรวจชุมชน สัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน และผู้คนในชุมชน จำนวน 178 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีทั้งเชิงคุณภาพ ได้แก่ การศึกษาเอกสาร งานวิจัย การจัดเวทีเสวนา เสวนากลุ่มย่อย ประวัติศาสตร์ชุมชน แผนที่ภูมิสังคม การสัมภาษณ์รายกรณี สัมภาษณ์เชิงลึก และเชิงปริมาณเพื่ออธิบายคุณลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย ระยะเวลาที่ใช้ศึกษา ระหว่างเดือนกันยายน พ.ศ. 2556 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2557

สรุปผลการวิจัย

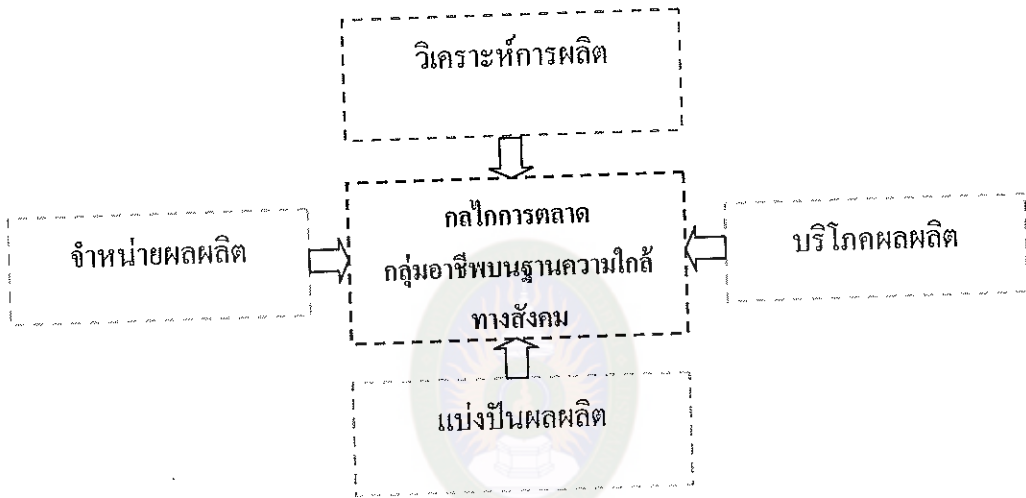
1. สถานการณ์การกลุ่มอาชีพบนฐานความใกล้ชิดทางสังคมในพื้นที่ตำบลนาเชือก อำเภอขามเฒ่า จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลจากการลงพื้นที่ชุมชนจากสถานการณ์ปัจจุบันในการประกอบอาชีพส่วนใหญ่แล้ว เกษตรกรให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพแบบยังชีพ พอประมาณตามสภาพความเป็นจริงของการดำเนินวิถีชีวิต นั้นหมายความว่า การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ส่งผลให้ชุมชนชนบทถูกครอบงำไปด้วยสื่อต่าง ๆ ทั้งด้านปัจจัยการบริโภค ความเป็นอยู่อย่างบีบคั้น การหนีสิน ด้วยภาครัฐหรือที่สังคมกำหนดให้ เพราะการส่งเสริมที่ไม่เข้าใจภูมิสังคม องค์ความรู้ ภูมิปัญญาวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยลืมไปว่า ปัจจุบันเราต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ ในการดำเนินวิถีชีวิตอยู่ ความเป็นครอบครัว และสังคมเครือญาติยังคงพอมือและบางส่วนที่ให้อนุรักษ์สืบทอด ความรู้ให้นำมาปฏิบัติพัฒนาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานะของช่วงเวลาการเปลี่ยนถ่าย ผลจากภาคเกษตรกรยังชีพได้

ลดลง เพราะภาคอุตสาหกรรมลูก้าส่งเสริมปลูกพืชเชิงเดี่ยว จนทำให้ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม ส่งผลต่อการทำเกษตรกรรมยังชีพ และการนำไปจ้ขายภายนอกมาใช้ในการผลิต รวมทั้งการใช้สารเคมี ยาปราบศัตรูพืช เพื่อหวังผลผลิตด้านปริมาณมากกว่าคุณภาพ จนทำให้ต้นทุนในการผลิตสูง ส่งผลต่อวิถีชีวิตคนในชุมชน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเกษตรกรและปรับเปลี่ยนค่านิยม วิถีชีวิตใหม่ ด้วยกระบวนการคิดใหม่ ในพื้นที่ระดับฐานรากในการประกอบอาชีพชุมชน โดยการนำหลักพุทธธรรมมรรคมีองค์ 8 ประการ และนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ให้เหมาะสมในสภาวะการเปลี่ยนแปลงอย่างพลวัตของกลุ่มอาชีพบนฐานความใกล้ชิดทางสังคม เพื่อให้กลุ่มเกษตรกรลดค่านิยมด้านวัตถุนิยมลง เช่น การปลูกพืช เลี้ยงสัตว์และประมงครัวเรือน ภายใต้อำนาจ ป่ลูกกิน แบ่งปัน เหลือขายหรือไม่ซื้อเท่ากับขายและไม่จ่ายเท่ากับยอม บนหลักพุทธธรรมอริยมรรคที่ใช้ในการขับเคลื่อนเกษตรกรต้นแบบกลุ่มอาชีพบนฐานความใกล้ชิดทางสังคม ผู้เกษตรยังยืน เข้มแข็ง มั่นคง

2. สร้างกระบวนการรวมกลุ่มและพัฒนาการรวมกลุ่มอาชีพ บนฐานความใกล้ชิดทางสังคมในพื้นที่ตำบลนาเชือก อำเภอขามเฒ่า จังหวัดกาฬสินธุ์ จากสถานการณ์กรณีดังกล่าวข้างต้น กลุ่มอาชีพบนฐานความใกล้ชิดทางสังคม จึงได้นำเกษตรกรต้นแบบ ที่มีการรับรู้การสร้างกระบวนการสร้างกลุ่มอาชีพบนฐานความใกล้ชิดทางสังคม เกิดทำที่ในการปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและหลักพุทธธรรม คุณลักษณะ 8 ประการของกลุ่มอาชีพบนฐานความใกล้ชิดทางสังคม เพื่อให้เกิดพลัง ผู้การปฏิบัติ เกิดคุณค่าองงาม ต่อชุมชนและครอบครัวในการแก้ปัญหาในพื้นที่ระดับรากฐาน ภายใต้อำนาจส่งเสริมการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ภูมิปัญญาวัฒนธรรมท้องถิ่นเดียวกัน ในการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์และประมงครัวเรือนหรือกลุ่มอาชีพอื่น ๆ บนฐานความใกล้ชิดภาคครัวเรือนและชุมชนสู่การพัฒนาความรู้ในครัวเรือนบนฐานความใกล้ชิดเครือญาติที่เคารพตามแบบอย่างของบรรพบุรุษสืบสอส่งผ่านจากรุ่นสู่รุ่น ระหว่างกลุ่มคน ระหว่างวัย ในพื้นที่ตำบลนาเชือก อำเภอขามเฒ่า จังหวัดกาฬสินธุ์

3. การขยายผลเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มอาชีพบนฐานความใกล้ชิดทางสังคมในพื้นที่อื่นจากการวิเคราะห์สถานการณ์ภายใต้การสร้างกระบวนการกลุ่มอาชีพบนฐานความใกล้ชิดทางสังคม ซึ่งให้เห็นถึง การสร้างมิติของการขับเคลื่อนงานระบบเกษตรกรรมยังชีพ ซึ่งเป็นการสร้างความใกล้ชิดผ่านครัวเรือนในการเสริมสร้างองค์ความรู้ใหม่ แนวคิดใหม่ วิถีเกษตรกรรมยังชีพแบบยังยืน คือ ปลูกกิน แบ่งปันและขาย การตลาดใหม่จึงเป็นการทำเกษตรกรรมแนวคิดใหม่ ภายใต้อำนาจการตลาด เป็น ความสุขสูงสุดของเกษตรกรซึ่งกลุ่มอาชีพบนฐานความใกล้ชิด

ทางสังคม ได้ส่งเสริมให้มีการใช้ทรัพยากรร่วมกัน ภูมิปัญญาวัฒนธรรมท้องถิ่นเดียวกัน เป็นแนวทางใหม่ เช่น วิธีการ ปลูกกิน แบ่ง เหลือขาย เป็นเกษตรกรพื้นบ้านยังชีพอย่างเข้มแข็ง ยั่งยืน นั่นคือ “ไม่ซื้อกินเท่ากับขาย ไม่จ่ายเท่ากับออม” และยึดหลักพุทธธรรมมรรคมีองค์ 8 และนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มอาชีพบนฐานความใกล้ชิดทางสังคม และกลุ่มอาชีพอื่น ในพื้นที่เพื่อนำไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มอาชีพอื่น

หมายเหตุ ไม่ซื้อ = ขาย
ไม่จ่าย = ออม

แผนภาพที่ 5 แสดงแนวคิดกระบวนการการตลาดกลุ่มอาชีพบนฐานความใกล้ชิดทางสังคม

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัย กลุ่มอาชีพบนฐานความใกล้ชิดทางสังคมในพื้นที่ตำบลนาเชือก อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ มีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. สถานการณ์กลุ่มอาชีพบนฐานความใกล้ชิดทางสังคม

กลุ่มอาชีพในพื้นที่ตำบลนาเชือก เป็นชุมชนที่มีความเก่าแก่ในอดีตเป็นป่าไม้ธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีลำห้วยยาง หนองฝ่ายสาธารณะ ป่าชุมชนคอนงูและป่าคอนกรรมเป็นแหล่งอาหารของชุมชน และชุมชนอื่น ๆ เกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพแบบยังชีพ พอประมาณตามสภาพความเป็นจริงของการดำเนินวิถีชีวิตของคนในชุมชนชนบท

เมื่อมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างพลวัต ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองทำให้สังคมชุมชนเกิดความเหลื่อมล้ำ นอกจากนี้อิทธิพลของกลุ่มทุนต่อนโยบายต่าง ๆ ส่งผลให้ชุมชนมีช่องทางน้อยในการทำมาหากินในท้องถิ่นและไม่สามารถดูแล รักษา อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเต็มที่ ผลจากการส่งเสริมปลูกพืชเชิงเดี่ยว สภาพอากาศแห้งแล้ง มีการทำเกษตรแบบเชิงเดี่ยวเป็นระยะเวลานาน พြากความอุดมสมบูรณ์ของไรนาในภาคอีสานของไทย ทั้งแรงเหวี่ยงจากสังคมที่หันไปสู่กระแสของบริโภคนิยม ได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนเกษตรกรชาวนา ชาวไร่ ต้องประสบกับภาระหนี้สิน แต่ในขณะที่ส่งผลให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจ ทางสังคมและโครงสร้างทางอำนาจมีความบิดเบือน ไม่เอื้อต่อการพัฒนาที่ทั่วถึงและยั่งยืนในระยะยาว อันจะทำให้ชุมชนเกิดความเหลื่อมล้ำและบิดเบือนด้วยสื่อต่าง ๆ ทั้งด้านปัจจัยการบริโภค ความเป็นอยู่ชุมชนลำบาก ภาระหนี้สินครัวเรือนเพิ่มขึ้น ด้วยการส่งเสริมภาครัฐที่กำหนดให้ทำตามแบบอย่าง เพราะการส่งเสริมที่ไม่เข้าใจภูมิสังคม องค์ความรู้ ภูมิปัญญา วัฒนธรรมท้องถิ่น แต่ในปัจจุบันมนุษย์เรายังคงต้องพึ่งพาธรรมชาติอยู่ในการดำเนินชีวิต ความเป็นครอบครัว สังคมเครือญาติยังมีอยู่ ขณะเดียวกันบางส่วนก็ยังอนุรักษ์ สืบทอดองค์ความรู้ สถาบันยังยึดมั่น ให้นำมาปฏิบัติ พัฒนาปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสถานะการเปลี่ยนแปลงปัจจุบัน ผลจากการส่งเสริมเกษตรกรรมยังชีพลดลง การนำปัจจัยภายนอกมาใช้ในการผลิต เช่น สารเคมี ยาปราบศัตรูพืช ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง ส่งผลต่อวิถีชีวิตคนในชุมชน โดยรวม ดังนั้นจึงสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเกษตรกรและปรับเปลี่ยนค่านิยม ด้วยกระบวนการคิดใหม่ สร้างใหม่ ในพื้นที่ระดับรากฐาน ในการประกอบอาชีพในชุมชน โดยใช้ภูมิปัญญาด้านอาชีพในชุมชน โดยการนำหลักพุทธธรรมมรรคมีองค์ 8 และนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้กลุ่มเกษตรกรลดค่านิยมด้านวัตถุนิยม และบริโภคนิยมลดลง อยู่กับธรรมชาติอย่างสมดุลสอดคล้องกับ ประกอบ ใจมัน (2539 : 10) ได้กล่าวถึงความสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้านไว้ว่า ช่วยให้สมาชิกในชุมชน หมู่บ้านดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข สร้างความสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติแวดล้อม ช่วยให้ผู้คนดำรงตนและปรับเปลี่ยนหันต่อความเปลี่ยนแปลงและผลกระทบอันเกิดจากสังคมภายนอกและเป็นประโยชน์ต่อการทำงานพัฒนาชนบทของเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อที่จะกำหนดการทำงานให้กลมกลืนกับชาวบ้านมากยิ่งขึ้น หันมาประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่นปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ประมงครัวเรือน โดยยึดหลักที่ว่า ปลูกกิน แบ่งปัน เหลือขาย หรือ ไม่ซื้อเท่ากับขาย ไม่จ่ายเท่ากับบอมน ที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมคำว่า “อริยมรรค” ในการขับเคลื่อนเกษตรกรต้นแบบ บนฐานความใกล้ชิดทางสังคม

2. ผลจากการสร้างกระบวนการรวมกลุ่มอาชีพบนฐานความใกล้ชิดทางสังคม จากสถานการณ์กรณีที่เกิดว่ากลุ่มอาชีพบนฐานความใกล้ชิดทางสังคม เกษตรกรต้นแบบรับรู้ การสร้างขบวนการ สร้างกลุ่มอาชีพบนฐานความใกล้ชิดทางสังคม การสร้างทำที่สร้างความ เป็นเจ้าของ สร้างพลังจิตสำนึก การปฏิบัติด้วยสำนึกเน้นการมีส่วนร่วมที่จะนำไปสู่การพัฒนา ที่ยั่งยืนซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมมรรคมีองค์ 8 และนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เกิดพลังคุณค่าต่อครอบครัวและชุมชน ในการแก้ปัญหาพื้นที่รากฐาน ภายใต้การ ส่งเสริม การใช้ทรัพยากรร่วมกัน เชื่อมโยงภูมิปัญญาวัฒนธรรมท้องถิ่นเดียวกัน ในการทำการ เกษตรกรรมพื้นบ้าน เช่น ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ประมงครัวเรือน ดังความหมายแนวคิด กระบวนการ การตลาดกลุ่มอาชีพบนฐานความใกล้ชิดทางสังคม คือ กิน แบ่ง ขาย หรือ ไม่ซื้อ เท่ากับขาย ไม่จ่ายเท่ากับบออม อันจะส่งผลให้เกิดความสุขสูงสุดบนฐานความใกล้ชิดทางสังคมผู้ ความมั่นคงยั่งยืนซึ่งสอดคล้องกับ (นิคม ชมภูหลง, 2548 : 8) กล่าวถึงความสำคัญของภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ว่ามีความสำคัญ ทำให้เกิดความสงบสุขทั้งในชุมชน หมู่บ้านหรือในส่วนตัว ของชาวบ้านเองและสามารถปรับประยุกต์หลักธรรมคำสอนทางศาสนามาใช้กับวิถีชีวิตได้ อย่างเหมาะสมทำให้คนในชุมชนพึ่งตนเองได้ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม ประเพณีและยังสอดคล้องกับ (ปัญญาฯ หวังจิ, 2550 : 62) ที่ว่าการ นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง มาใช้ในการประกอบอาชีพทำให้เกิดผลดีในทุกด้าน ทั้งในการลดการพึ่งตนเองจาก สังคมภายนอกทำให้ผู้เรียนรู้จักท้องถิ่น รักและภูมิใจในท้องถิ่นเป็นการเชื่อมโยงความรู ้ระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความรู้สมัยใหม่

3. ผลจากการขยายผลการเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มอาชีพกลุ่มอาชีพบนฐานความใกล้ชิด ทางสังคม ในพื้นที่อื่น จากการศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์ ภายใต้กระบวนการสร้างกลุ่มอาชีพ บนฐานความใกล้ชิดทางสังคม พบว่า การสร้างมิติของการสร้างกระบวนการกลุ่มอาชีพ ขับเคลื่อนงานระบบเกษตรกรยังชีพ การสร้างความใกล้ชิดผ่านครัวเรือน ในการเสริมสร้างองค์ ความรู้ใหม่ แนวคิดใหม่ วิถีเกษตรกรยังชีพแบบยั่งยืน ปลูกกิน แบ่งปันและเหลือขาย โดยยึด หลักการตลาดใหม่ที่ว่า “การเกษตรแนวคิดใหม่” ภายใต้แนวคิดกระบวนการการตลาดคือ ความสุขสูงสุดของเกษตรกรคือ “ปลูกกิน แบ่ง ขาย” ตรงข้ามกับการตลาดทุนนิยม กลไก การตลาดคือกำไรสูงสุด ในด้านการผลิตส่งเสริมใช้งบประมาณเป็นที่ตั้ง ส่วนกลุ่มอาชีพบน ฐานความใกล้ชิดทางสังคม ส่งเสริมให้นำทรัพยากรมาใช้ร่วมกัน เชื่อมโยงภูมิปัญญา วัฒนธรรมท้องถิ่นเดียวกัน เป็นแนวทางใหม่ ยึดหลัก ปลูกกิน แบ่งปัน เหลือขาย จะเป็น เกษตรกรยังชีพอย่างเข้มแข็งเป็นเครือข่ายของอยู่ชุมชนพื้นที่อื่น ให้คุณภาพชีวิตที่ดี

โดยยึดหลักที่ว่า “ไม่ซื้อเท่ากับขาย ไม่จ่ายเท่ากับออม” และยึดหลักพุทธธรรมมรรคมีองค์ 8 และนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เรียนรู้ร่วมกับกลุ่มอาชีพอื่นในพื้นที่ เพื่อนำไป แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มอาชีพอื่นต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

การศึกษาวิจัยเรื่อง กลุ่มอาชีพบนฐานความใกล้ชิดทางสังคม เพื่อเพิ่มศักยภาพพื้นที่ ในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน เชื่อมโยงภูมิปัญญาวัฒนธรรมท้องถิ่น เดียวกัน กรณีศึกษาพื้นที่ตำบลนาเชือก อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้ศึกษาวิจัยได้ ค้นพบวิธีการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง การสร้างครอบครัวต้นแบบ โดยใช้หลักพุทธธรรมมรรค มีองค์ 8 และนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในขับเคลื่อนชุมชนตำบลนาเชือกหรือชุมชนอื่น นำไปใช้หรือประยุกต์ใช้ ดังนี้

1.1 ต้องนำผลการวิจัยไปปรับใช้ให้กับครอบครัวที่อยู่ในเขตพื้นที่ศึกษาให้เป็น ขอบครัวต้นแบบ โดยใช้หลักพุทธธรรมมรรคมีองค์ 8 เป็นหลักในการปฏิบัติในชุมชนบ้านนา เชือก เป็นงานวิจัยที่สามารถนำไปปรับใช้ได้กับทุกพื้นที่

1.2 ต้องสร้างความเข้าใจให้กับกลุ่มอาชีพบนฐานความใกล้ชิดทางสังคมตามหลัก พุทธธรรมมรรคมีองค์ 8 โดยการสร้างจิตสำนึกเพื่อการขับเคลื่อนกลุ่มให้เข้มแข็ง

1.3 ต้องพัฒนากลุ่มอาชีพบนฐานความใกล้ชิดทางสังคม สร้างจิตได้สำนึก สร้าง องค์กรความรู้ เกิดปัญญา แนวคิดใหม่ ผลิดิใช้ในครัวเรือน แบ่งปันและการจำหน่าย โดยการน้อม นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและหลักพุทธธรรมมรรคมีองค์ 8 มาใช้ในการพัฒนา

1.4 ต้องมีความรู้ความเข้าใจว่างานวิจัย เป็นงานวิจัยที่มุ่งเปลี่ยนความคิด เปลี่ยน ค่านิยม ผู้ศึกษาวิจัยต้องสร้างศรัทธา ค่านิยมและความน่าเชื่อถือในการปฏิบัติตน สามารถ เข้าถึงจิตวิญญาณของคน ครอบครัว กลุ่มอาชีพต่าง ๆ และชุมชน เพราะแนวปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง หลักพุทธธรรม มรรคมีองค์ 8 เป็นการประยุกต์ยกระดับให้เป็นต้นแบบของคน ครอบครัวยุคใหม่ กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในชุมชนให้สามารถใช้ความรู้ คุณธรรม จริยธรรมควบคู่กัน

1.5 การขับเคลื่อนกลุ่มอาชีพบนฐานความใกล้ชิดทางสังคม มีการศึกษาเรียนรู้ ด้วยความอดทนและเข้าใจในความเป็นจริงอย่างเป็นระบบ เป็นขั้นตอน ละเอียดย่อย ต้องมี การออกแบบเพื่อการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ร่วมกลุ่มอาชีพบนฐานความบนฐานความ

ใกล้ชิดทางสังคม จึงจะขับเคลื่อนงานได้อย่างเหมาะสมและสร้างสรรค์ มีแนวทางขับเคลื่อนงานที่ต่อเนื่องเหมาะสมสร้างสรรค์ในท้องถิ่น สร้างศักดิ์ภาพกลุ่มอาชีพบนฐานความใกล้ชิดทางสังคม ตามหลักการพัฒนาตามแนวพระราชดำริ คือ เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา (Go To Know) ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์พระราชทานให้แก่หน่วยงานต่างๆ ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ เพื่อให้เกิดความเข้มแข็ง ยั่งยืนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาทุกกลุ่มอาชีพบนฐานความใกล้ชิดทางสังคมในพื้นที่ตำบลนาเชือก อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาหรือยกระดับกลุ่มอาชีพทุกกลุ่ม และพัฒนาท้องถิ่นให้เข้มแข็งยั่งยืนต่อไป

2.2 ควรศึกษาวิจัยเพื่อหารแนวทางพัฒนาธรรมชาติให้มีความอุดมสมบูรณ์ และภูมิปัญญา ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่นให้ทุกกลุ่มอาชีพ ได้ยึดถือปฏิบัติตัวอย่างเข้มแข็งสืบต่อไป

2.3 ความการศึกษาวิจัยกฎกติกาของชุมชน กลุ่มอาชีพบนฐานความความใกล้ชิดทางสังคม ให้เป็นแนวปฏิบัติได้มาตรฐานเพื่อเชื่อมั่นและความมั่นคงของชุมชนและกลุ่มอาชีพต่าง ๆ

2.4 ควรศึกษาวิจัยหาแนวทางส่งเสริมกลุ่มอาชีพบนฐานความใกล้ชิดทางสังคม ให้เข้มแข็ง แบบยั่งยืน

2.5 ควรมีการศึกษาวิจัยหลักพุทธธรรมมรรคมีองค์ 8 และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของของชุมชนละกลุ่มอาชีพต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง